

5.5.2020

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite: Valiokunnan lausuntopyyntö 29.4.2020
VNS 1/2020 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024

MIELI ry:n lausunto

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt MIELI Suomen Mielenterveys ry:ltä kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021–2024

Hyvinvointitalous osana talouspolitiikana linjaa

Pääministeri Marinin hallituksen ohjelman talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Hallitusohjelma linjaa, että hyvinvointitaloutta edistetään investoimalla toimiin, joilla tuetaan hyvinvointia ja terveyttä sekä vähennetään eri palvelujen tarvetta.

Koronaviruspandemian aikana ja sen jälkeen tarvitaan hyvinvointitaloudellista ymmärrystä siitä, kuinka hyvinvointi ja talouspoliittiset ratkaisut kytkeytyvät toisiinsa ja parhaimmillaan vahvistavat toisiaan. Koronavirusepidemian aiheuttamalla kriisillä on moniulotteisia ja pitkään jatkuvia vaikutuksia väestön mielenterveyteen. Mielenterveydenhäiriöiden kustannukset olivat OECD:n arvion mukaan jo ennen kriisiä 11 miljardia euroa vuodessa.

Heikentyneistä suhdannepoliittisista näkymistä huolimatta tarvitaan investointeja, jotka vahvistavat väestön psykologista kriisinkestävyyttä ja luovat väestön mielenterveyden näkökulmasta edellytyksiä yhteiskunnan toipumiselle epidemiasta.

Työllisyysuimet

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy työllisyyden parantamiseen tähtääviä määrärahalisäyksiä ja toimenpiteitä. Tällä hetkellä yksi neljästä sairauslomapäivästä on mielenterveysperusteinen, ja puolet työkyvyttömyyseläkkeistä johtuu mielenterveyden häiriöistä. Työllisyysasteen nostaminen on ollut vaikeaa ilman vaikuttavaa mielenterveystyötä jo ennen COVID-19-pandemiaa.

Heikentyneet työllisyysnäkymät vaikeuttavat osatyökykyisten työllisyyttä. Mielenterveyskuntoutujien työelämäosallisuuden parantamiseksi on käynnistymässä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla vuoden 2020 aikana kokeiluhanke, jonka toteuttaminen on hyvin tarpeellista nykytilanteessa.

Koronavirusepidemian vuoksi välttämättömät rajoitustoimet ovat kuormittaneet työssäkäyvää väestöä mm. lomautusten ja yritysten tulevaisuutta koskevan epävarmuuden, etätöiden ja koulujen etäopetuksen yhdistämisen sekä ikääntyviin omaisiin liittyvän kasvaneen hoivavastuun kautta. Tiedetään, että eri maissa epidemian läpi tartuntariskissä työskennelleillä työntekijöillä on esiintynyt post-traumaattista oireilua esimerkiksi SARS- ja H1N1-epidemioiden jälkeen.

Hallinnonalojen välisenä yhteistyönä suunnitellut ja toteutetut toimet ovat välttämättömiä mielenterveydenhäiriöistä johtuvan työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi. Mielenterveyskuntoutujien työelämäosallisuuden parantamisen rinnalle tarvitaan mielenterveyden edistämisen kehittämistä työpaikoilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Koronavirusepidemia vaikuttaa kaikkien lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin ja heikentää haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten mielenterveyttä. Julkisen talouden suunnitelma sisältää oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen vahvistamisen. Yksilökohtaisten palvelujen lisäksi tarvitaan yhteisöllisen opiskeluhuollon ja oppilaitosten toimintakulttuurin kehittämistä niin, että kaikki lapset saavat tukea ja psyykkisiä työvälineitä koronavirusepidemiasta toipumiseen. Mielenterveysosaamista ja -taitoja tulee lisätä varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa ja toisen asteen oppilaitoksissa erilaisin hankkein ja opetussuunnitelmia kehittämällä.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Lapsi- ja perhepalveluiden kehittämiseen ja Lapset ja perheet -muutosohjelman jatkoon on varattu julkisen talouden suunnitelmassa 13 miljoonan euron määräraha vuosille 2021–2022. Tämä varaus on erityisen tarpeellinen nykytilanteessa. Koronavirusepidemian aikana ja sen jälkeen etenkin hauraat perheet tarvitsevat monialaisia ja yhteensovitetuja palveluita, joita tämä muutosohjelma kehittää. Palveluissa on ensiarvoisen tärkeää ottaa käyttöön vaikuttavia menetelmiä perheiden voimavarojen ja psyykkisen pärjäävyyden tukemiseksi.

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy sosiaali- ja terveystalouden palveluiden kehittämiseen varattu 252,7 miljoonan euron määräraha vuosille 2021–2022. Tämä sisältää mm. peruspalveluiden saatavuuden turvaamisen hoitotakuulla sekä sovittamalla yhteen asiakkaan polku sosiaalipalveluiden ja terveystalouden palveluiden kesellä. Hoitotakuun tulee toteuttaa terapiatakuu mielenterveyshoitoon pääsyn nopeuttamiseksi kaikenikäisille henkilöille toimivana osana perusterveydenhuollon palveluita. Terapiatakuun kustannusarvio on 35 miljoonaa euroa vuositasolla. Lisäksi terapiatakuun onnistunut toteutus edellyttää moniammatillisen yhteistyön vahvistamista ja hoitoketjujen toimivuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi 11.2.2020 kansallisen mielenterveysstrategian vuosille 2020–2030. Julkisen talouden suunnitelmassa ei mainita erikseen kansallisen mielenterveysstrategian toimeenpanoon varattua rahoitusta, joka on kirjattu hallitusohjelman liitteisiin. On mahdollista, että mielenterveysstrategian toimeenpanon rahoituksen katsotaan sisältyvän sosiaali- ja terveystalouden palveluiden kehittämiseen varattuun 252,7 miljoonan euron määrärahaan vuosille 2021–2022.

Nykyisessä koronavirusepidemiasta johtuvassa tilanteessa on entistä tärkeämpää varata mielenterveysstrategian toimeenpanoon riittävät resurssit, jotka kohdennetaan sosiaali- ja terveystalouden palveluiden sisällä toteutuvaa mielenterveystyötä laajemmin. Mielenterveyden edistäminen on välttämätön osa onnistunutta koronaviruskriisin hoitoa ja sitä seuraavaa jälleenrakentamista, mm. psykologisen kriisinkestävyyden näkökulmasta. Tässä tulee ottaa huomioon yhtenä keskeisenä väestöryhmänä ikääntyvät ihmiset, joiden näkökulma jää mielenterveysstrategiassa vähäiseksi. Pitkään jatkuvat ikääntyneisiin kohdistuvat koronavirusepidemiasta johtuvat rajoitukset koettelevat voimakkaasti ikääntyvien mielenterveyttä ja edellyttävät kunnilta suunnitelmallista ikääntyvien mielenterveyden

edistämistä sekä vanhuspalvelujen puitteissa että kotona itsenäisesti asuvien ikääntyvien näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöillä on merkittävä rooli väestön henkisen kriisinkestävyyden vahvistamisessa ja hyvinvoinnin turvaamisessa. Julkisen talouden suunnitelmassa on ennakoitu yhteisöille ja säätiöille maksettavien avustusten määrärahatason laskevan kehyskaudella 360 miljoonasta eurosta 340 miljoonaan euroon. Koronaepidemian vuoksi Veikkauksen tuotot tulevat laskemaan vielä huomattavasti enemmän. Olosuhteissa, joissa tarve järjestöjen työlle on entisestään kasvanut, on erityisen tärkeää turvata sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytykset kompensoimalla Veikkauksen tuottojen lasku valtion budjettirahoituksella.

Lausunnon kirjoittamiseen on osallistunut MIELI ry:n johtava asiantuntija Meri Larivaara.

Kunnioitavasti,

MIELI Suomen Mielenterveys ry

Sari Aalto-Matturi
Toiminnanjohtaja

sari.aalto-matturi@mieli.fi

Jakelu

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta